

УДК 347.6

СПОСОБИ ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ: ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ СПАДКОВОГО ПРАВОВІДНОШЕННЯ

І. Я. Федорич,
аспірант кафедри цивільного
права та процесу юридичного
факультету Львівського
національного університету
імені Івана Франка

Спадкове правовідношення виникає у момент відкриття спадщини – у день смерті спадкодавця або набрання законної сили рішенням суду про оголошення особи померлою, оскільки саме в цей момент виникає необхідність вирішення юридичної долі майна померлого (правонаступництва). Основним змістом спадкових правовідносин є право на спадкування, яке належить спадкоємцю. Аналіз ст.ст. 1269–1285 Цивільного кодексу України (далі за текстом – ЦК України) дає змогу виділити у змісті права на спадкування три основні (первинні) правомочності, які обумовлюють настання конкретних правових наслідків – юридичних фактів, які породжують, змінюють або припиняють правовідносини окремого спадкоємця у спадковому правовідношенні: прийняти спадщину; не приймати спадщину (ч. 1 ст. 1268 ЦК України) та відмовитись від прийняття спадщини (ст. 1273 ЦК України). Кожна із зазначених правомочностей є правомочиним та актом індивідуальним, тобто таким, що здійснюється спадкоємцем особисто або його законним представником, і породжує права та обов'язки виключно для спадкоємця.

Проблемам спадкового права присвячено численні дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених-правознавців дореволюційного, радянського і сучасного періодів, зокрема М. М. Агаркова, С. С. Алексєєва, Б. С. Антимонова, С. М. Братуся, І. А. Безклубого, В. В. Васильченка, К. О. Граве, В. П. Грибанова, О. В. Дзери, В. К. Дронікова, Ю. О. Заїки, І. В. Жилінкової, О. С. Іоффе, В. М. Коссака, О. О. Красавчикова, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика, П. С. Нікитюка, Л. К. Радзівської, З. В. Ромовської, Є. О. Рябоконя, С. Я. Фурси, Є. І. Фурси, Р. О. Халфіної, Є. О. Харитонова, Б. Б. Черепакіна, Я. М. Шевченко, Л. В. Шевчук, К. Б. Ярошенко та інших.

Критичний погляд на норми ЦК України в частині правового регулювання здійснення права на спадкування змінює стабільні й традиційні уявлення про основні засади інституту прийняття спадщини, що зумовлює необхідність проведення детального аналізу його окремих положень.

У ЦК України передбачено два способи прийняття спадщини залежно від волевиявлення спадкоємця і незалежно від нього, які в юридичній літературі розрізняються, відповідно, як формальний та фактичний. *Формальний* спосіб передбачає подання нотаріусу заяви про прийняття спадщини (ч. 1 ст. 1269 ЦК України) та характеризується наявністю свідомого волевиявлення спадкоємця, тобто має місце юридичний факт – дія, яка відображає відношення особи до спадкового правонаступництва. *Фактичний* же спосіб прийняття спадщини передбачає такі презумпції: особа (спадкоємець), яка постійно проживала з спадкодавцем до дня смерті, вважається такою, що спадщину прийняла, якщо протягом терміну, встановленого для прийняття спадщини, вона не подасть заяву про відмову від спадщини (ч. 3 ст. 1268 ЦК України); малолітня, неповнолітня, недієздатна особа, а також особа, цивільна дієздатність якої обмежена, вважаються такими, що прийня-

Стаття містить комплексний науково-теоретичний аналіз проблем спадкування в сучасних соціально-економічних умовах, оцінку діючих правових конструкцій законодавства про спадкування, висновки та практичні рекомендації щодо подальшого вдосконалення інституту прийняття спадщини та здійснення права на спадкування.

Ключові слова: спадкування, спадкоємець, спадкодавець, спадкове правовідношення, прийняття спадщини

ли спадщину, крім випадків, якщо вони у встановленому законом порядку відмовились від спадщини (ч. 4 ст. 1268 ЦК України).

Прийняття спадщини, як наголошує С. Я. Фурса, це не обов'язок спадкоємця, а його право, яке потребує певних форм його виявлення [1, 427]. За загальним правилом, спадкоємець, який бажає прийняти спадщину, але на час відкриття спадщини не проживав постійно із спадкодавцем, керуючись ч. 1 ст. 1269 ЦК України, має подати нотаріусу заяву про прийняття спадщини. Щодо спадкоємця, який постійно до дня смерті проживав разом із спадкодавцем, відсутня норма, яка б прямо вказувала на можливість подання ним заяви про прийняття спадщини. Навпаки, положення ч. 3 ст. 1268, ч. 1 ст. 1269 ЦК України та п. 4.11 Глави 10 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України (далі за текстом – Порядок), а саме: «для спадкоємця, який постійно проживав разом зі спадкодавцем на момент відкриття спадщини, заява про видачу свідоцтва про право на спадщину є первинним документом, на підставі якого заводиться спадкова справа», – стали підставою для неоднозначного тлумачення вищезазначених положень та помилкового висновку про те, що особи, які до дня смерті постійно проживали разом із спадкодавцем, повинні утримуватись від подання заяви про прийняття спадщини і лише по закінченню шестимісячного строку подати заяву про видачу свідоцтва про право на спадщину.

Так, Міністерство юстиції України у листі № 31–32/238 від 11 жовтня 2010 р. з метою встановлення єдиної нотаріальної практики та усунення помилок при оформленні спадкових прав надало Узагальнення нотаріальної практики по оформленню спадкових прав приватними нотаріусами для його вивчення та використання в практичній роботі нотаріусів. У абз. 13 Узагальнення звертається увага, що нотаріуси допускають помилку, вимагаючи заяву про прийняття спадщини від спадкоємців, які постійно проживали разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини та вважаються такими, що прийняли спадщину, і таким чином порушують вимоги законодавства [2]. Звідси виникла помилкова правозастосовча практика, яка полягає у відмові нотаріуса приймати заяву про прийняття спадщини вищезазначеними особами до закінчення строку, встановленого для прийняття спадщини. Таке трактування положень чинного законодавства ускладнює, а інколи й унеможливує ефективне провадження у спадковій справі та фактично може призводити до порушення прав та законних інтересів суб'єктів такої презумпції. Оскільки для того, щоб підтвердити своє право на спадкове майно, спадкоємцем

необхідно звернутися до нотаріуса для здійснення процесуальних дій, спрямованих на встановлення юридичних фактів, які є обов'язковою передумовою встановлення права на спадщину, виникає невідповідність між нормами матеріального права та нотаріальним процесом (процедурою).

Так, звернутися до нотаріуса для отримання свідоцтва про право на спадщину може спадкоємець, який прийняв спадщину після закінчення шести місяців з часу відкриття спадщини. Як зазначається у Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про спадкування» від 30 травня 2008 р. № 7, отримання спадкоємцем, який прийняв спадщину, свідоцтва про право на спадщину відповідно до статті 1296 ЦК України є правом, а не обов'язком спадкоємця [3].

Обов'язок спадкоємця звернутися до нотаріуса за видачею свідоцтва про право на спадщину (ст. 1297 ЦК України) та зареєструвати свідоцтво про право на спадщину (ст. 1299 ЦК України), не лежить у площині цивільно-правових відносин, що обґрунтовується правовою природою цивільно-правового обов'язку. Як зазначав О. С. Йоффе, реальність суб'єктивного права полягає перш за все в тому, що йому кореспондує обов'язок інших осіб по відношенню до управомоченої особи. Сутність цивільно-правового обов'язку може бути визначена безпосередньо із протиставлення йому сутності суб'єктивного права. Суб'єктивне право забезпечує його носію таку поведінку на стороні інших осіб, яка необхідна управомоченій особі і яку у певних обставинах держава вважає обов'язковою. Таку ж функцію виконує й обов'язок, однак з тією відмінністю, що обов'язок покладається на ту особу, чия поведінка повинна бути врегульована, а не як у випадку з цивільним правом, яке надається тому, хто потребує врегулювання певним чином поведінки іншої особи. У цьому й полягає протилежність між змістом права та обов'язку. Той, кому належить цивільне право, може вимагати певної поведінки від інших осіб; і навпаки, той, на кого покладено обов'язок, повинен виконати вимогу управомоченої особи. Звідси, правовий обов'язок – це юридичний засіб забезпечення такої поведінки його носія, якої потребує управомочена особа. З точки зору мети суб'єктивне право є засобом задоволення інтересів управомоченої особи. Таку ж функцію виконує обов'язок з тією відмінністю, що виконання обов'язку має наслідком задоволення інтересів інших осіб [4, 566–567].

Г. С. Лиманський звертає увагу, що основна методологічна помилка, яка допускається при дослідженні спадкових правовідносин, полягає в

акцентуванні уваги виключно на спадковому правонаступництві, а не до суті спадкових правовідносин, проте неможливо визначити сутність спадкового правонаступництва без встановлення сутності форми, у якій воно здійснюється, тобто спадкового правовідношення [5, 23]. У науці цивільного права спадкові правовідносини за критерієм зв'язків між суб'єктами правовідносин характеризуються як абсолютні. Якщо проаналізувати абсолютні правовідносини з точки зору їх структурної побудови, то вони безумовно є простими: в управомоченій особі є лише права, які вона на власний розсуд реалізує або ж ні, у зобов'язаних осіб – обов'язок не перешкоджати їй у цьому: спадкоємець не зобов'язаний вчиняти будь-яких дій – у нього є лише права (щодо волевиявлення по відношенню до спадкового правонаступництва); інші ж особи зобов'язані не перешкоджати у реалізації спадкоємцем його волевиявлення. Спадкове майно належить спадкоємцю, який прийняв спадщину з дня відкриття спадщини. Жоден орган або уповноважені державою суб'єкти (нотаріус, органи державної реєстрації речових прав тощо) не наділені правом вимагати від спадкоємця виконати обов'язок щодо отримання свідоцтва про право на спадщину та зареєструвати набуте речове право. Такі обов'язки лежать поза межами самого спадкового правовідношення як такі, що не пов'язані із здійсненням особою права на спадкування.

Отже, **мета** цього дослідження – розкрити проблемні питання здійснення права на спадкування, зокрема особами, які постійно до дня смерті проживали разом із спадкодавцем, а також запропонувати та обґрунтувати їх вирішення, зокрема шляхом внесення змін до чинного законодавства.

Перш за все розглянемо порядок прийняття спадщини з точки зору нотаріальної процедури. Спадкова справа є процесуальною формою здійснення права на спадкування та полягає у сукупності дій нотаріуса та учасників спадкових правовідносин (спадкоємців, кредиторів, виконавця заповіту тощо), спрямованих на реалізацію спадкового правонаступництва, шляхом встановлення та оцінки нотаріусом юридично значимих фактів правової ситуації (виникнення права на спадкування у особи, яка звернулася до нотаріуса; встановлення кола спадкоємців; визначення складу спадкового майна; правового режиму майна, яке входить до спадкової маси; наявності підстав для вжиття заходів до охорони спадкового майна тощо).

Незважаючи на передбачений п. 2.1. Глави 10 Порядку перелік заяв (документів), які є підставою для заведення спадкової справи, правочина-

ми, тобто юридичними фактами, що встановлюють, змінюють або припиняють спадкові правовідносини по відношенню до конкретного спадкоємця є лише заяви (повідомлення, телеграми) про прийняття спадщини, про відмову від прийняття спадщини, про відмову від спадщини, заяви про відкликання заяви про прийняття спадщини або про відмову від спадщини. Логічно, що для того, щоб відкликати заяву про прийняття спадщини та заяву про відмову від прийняття спадщини, необхідно подати ці заяви. ЦК України, Закон України «Про нотаріат», Порядок не визначають змісту заяви про прийняття спадщини, але саме у заяві про прийняття спадщини встановлюється ряд первинних юридичних фактів, які спрямовують процесуальні дії нотаріуса та самого спадкоємця, зокрема встановлюється можливий склад спадкового майна, коло спадкоємців, волевиявлення та правильне розуміння правових наслідків прийняття спадщини спадкоємцями і, можливо, навіть доцільність прийняття спадщини. Зважаючи на те, що спадкова справа передбачає встановлення юридичних фактів, які можуть суттєво вплинути на волевиявлення спадкоємця щодо спадщини, заява про прийняття спадщини та заява про відмову від прийняття спадщини, які за своєю суттю є правочинами, можуть бути відкликані протягом строку, встановленого для прийняття спадщини, при цьому, причини зміни волевиявлення спадкоємця значення не мають, кількість їх також не обмежена (ч. 5 ст. 1269, ч. 6 ст. 1273 ЦК України). Законодавством не передбачено можливості відкликати заяву про видачу свідоцтва про право на спадщину. Очевидно, тут позиція законодавця зумовлена тим, що, на відміну від заяви про прийняття спадщини чи відмови від прийняття спадщини, така заява не є правочином – вона не породжує нових прав чи обов'язків, не змінює та не припиняє їх, до неї не застосовується правило щодо відмови від правочину, оскільки відмова не має жодного юридичного змісту в цьому випадку. Заява про видачу свідоцтва про право на спадщину – це фіксація факту звернення особи по видачу свідоцтва, вона має значення лише як документ – підстава для видачі самого свідоцтва про право на спадщину.

Формально прийняття спадщини характеризується фіксацією факту свідомого волевиявлення особи прийняти спадщину та не передбачає жодних труднощів у правореалізаційній практиці, оскільки надає особі всю повноту правомочностей, які входять до складу права на спадкування і передбачають його ефективне здійснення (право подати заяву про прийняття спадщини, право відкликати таку заяву, відмовитись від

прийняття спадщини, звернутися до нотаріуса з проханням сформувавши запити про встановлення складу та вартості спадкового майна, повідомити спадкоємців тощо).

Для досягнення мети нашого дослідження з'ясуємо правову природу фактичного способу прийняття спадщини за ЦК України шляхом проведення ретроспективного аналізу цивільного законодавства України.

У ст. 549 ЦК УРСР 1963 р. зазначалось, що «спадкоємець прийняв спадщину, якщо: він фактично вступив в управління або володіння спадковим майном; або, якщо він подав в державну нотаріальну контору за місцем відкриття спадщини заяву про прийняття спадщини. Зазначені у статті дії повинні бути вчинені протягом шести місяців з дня відкриття спадщини.» Є. О. Рябоконт зазначає, що, на відміну від ЦК УРСР, який встановлював єдиний порядок прийняття спадщини незалежно від того, чи присутній спадкоємець у місці прийняття спадщини, новим ЦК України на врегулювання цього питання внесено значні корективи. Аналізуючи положення ч. 3 ст. 1268 ЦК України, автор піддає критиці встановлення такої презумпції: «установлення законом презумпції прийняття спадщини, зумовлене одним лише фактом спільного і постійного проживання спадкоємця разом зі спадкодавцем, є вельми своєрідним «способом» прийняття спадщини. Незважаючи на те, що такий спадкоємець жодних дій для прийняття спадщини не здійснював або навіть не знав про сам факт її відкриття, він вважатиметься таким, що прийняв її в силу норми ч. 3 ст. 1268 ЦК України. Даний висновок підтверджується і наведеним нормативним переліком доказів постійного проживання, жоден з яких не може бути абсолютним свідченням того, що спадкоємець проживав разом зі спадкодавцем безпосередньо перед його смертю. Прийняття спадщини шляхом постійного проживання разом зі спадкодавцем на час відкриття спадщини не може прирівнюватися до фактичного вступу в управління або володіння спадковим майном. Для першого способу прийняття спадщини необхідними є два юридичних факти: позитивний (постійне проживання в одному житловому приміщенні зі спадкодавцем на час відкриття спадщини) і заперечний (відсутність відмови від прийняття спадщини протягом устанавленого законом строку). Навпаки, підставами для застосування другого способу була значно ширша кількість юридичних фактів. При цьому сам по собі факт проживання спадкоємця зі спадкодавцем в одному житловому приміщенні був недостатнім для визнання спадкоємця таким, що прийняв спадщину шляхом фактичного вступу» [7, 130–131].

Ми поділяємо думку автора в тому, що права природа акту прийняття спадщини, який є правомочним (ч. 1 ст. 202 ЦК України), полягає у здійсненні свідомого волевиявлення особи прийняти спадщину та не узгоджується з концепцією автоматичного набуття спадщини на підставі лише того факту, що спадкоємець постійно до дня смерті проживав із спадкодавцем. Є. О. Рябоконт, називаючи фактичне прийняття спадщини своєрідним способом прийняття спадщини, недарма виділяє слово «спосіб». Спосіб як категорія дієслова виражає відношення дії або стану до дійсності. Звідси випливає, що у випадку формального способу прийняття спадщини відбувається вираження відношення спадкоємця до дійсності – спадкового правовідношення, шляхом вчинення дії – подання заяви про прийняття спадщини, а у випадку фактичного способу прийняття спадщини виражається відношення законодавця до юридичного факту – стану шляхом встановлення презумпції у зв'язку з наданням такому стану певного юридичного значення.

ЦК України виключив фактичний спосіб прийняття спадщини у розумінні ЦК УРСР, і було б помилковим стверджувати, що йому на зміну прийшло положення ч. 3 ст. 1268 ЦК України, оскільки воно повністю відрізняється за своєю суттю, змістом дій спадкоємця та способом реалізації. У науково-практичному коментарі до ст. 549 ЦК УРСР, зазначається, що право вибору способу прийняття спадщини – подання заяви про прийняття спадщини або ж фактичний вступ у володіння майном – належить спадкоємцю [6, 608]. Отже, фактичне прийняття спадщини – альтернативний спосіб прийняття спадщини, який полягає у діях та/або сукупності дій спадкоємця, які свідчать про його волевиявлення прийняти спадщину, яким законодавець у контексті спадкових правовідносин надає певне юридичне значення.

І. А. Покровський підкреслював, що цивільне право з моменту його виникнення і за своєю суттю було правом окремого індивіда, сферою його свободи та самовизначення [8, 309]. Наявність презумпції прийняття спадщини є важливою гарантією здійснення прав та законних інтересів визначених законом категорій осіб, проте, як зазначає С. Я. Фурса, передбачена правова концепція не враховує основного принципу цивільного права, що кожний юридично вагомий крок особа має здійснювати свідомо та виявляти свою волю при цьому. Тобто у випадку наявності презумпції принцип свідомого волевиявлення упускається [1, 427].

У правозастосовчій практиці слід виходити саме з мети встановлення тієї чи іншої норми законодавцем. Метою презумпції, передбаченої

ч. 3 ст. 1268 ЦК України, на нашу думку, не є встановити спосіб прийняття спадщини, а радше забезпечити охорону прав та законних інтересів осіб, які постійно до дня смерті проживали разом із спадкодавцем, у випадку, якщо вони не здійснили з тих чи інших причин протягом встановленого законом строку волевиявлення щодо спадкового майна шляхом подання нотаріусу відповідної заяви. Обґрунтування цієї позиції наводимо нижче.

Особливість охоронних правовідносин, як зазначає Д. Н. Кархалєв, полягає в тому, що вони виникають не за згодою сторін, а поза їх волею, тобто за відсутності волевиявлення щодо їх виникнення. Підставою для їх виникнення є юридичні факти (дії, події, стани), вказані у законі. Момент виникнення охоронних правовідносин пов'язується перш за все із створенням загрози порушення права, наприклад правовідносини із визнання права. Попереджувальний аспект охорони полягає в тому, що охорона існує як спосіб передбачення можливого порушення прав та законних інтересів визначених законом суб'єктів у регулятивному правовідношенні. Охорона у даному випадку втілюється у створенні необхідних умов для здійснення цивільних прав, у встановленні прав та обов'язків. Між регулятивними нормами та охоронними є органічний зв'язок, який полягає у тому, що охоронне правовідношення не може виникнути без регулятивного. Однак, незважаючи на те, що виникнення охоронного відношення можливе лише за наявності регулятивного, подальша його реалізація абсолютною не залежить від нього, але може припинитись або реалізовуватись одночасно з ним [9, 144].

У проекції на досліджувані нами правовідносини регулятивними є правовідносини, які виникають у зв'язку із відкриттям спадщини. Можливість здійснити своє волевиявлення по відношенню до спадщини триває протягом встановленого законодавством шестимісячного строку для прийняття спадщини. До закінчення строку встановленого для прийняття спадщини той факт, що особа вважається такою, що прийняла спадщину не надає їй жодних переваг, оскільки реальна можливість порушення прав та законних інтересів спадкоємців виникає після закінчення строку, встановленого для прийняття спадщини. Нотаріус не має права зобов'язати таких осіб звернутися до нього після збігу шести місяців з дня смерті спадкодавця, якщо, наприклад, спадкоємець висловив бажання заявити про прийняття спадщини та завести спадкову справу протягом шести місяців та залишити за собою право цю заяву відкликати. У випадках, коли нотаріус відмовляє такому спадкоємцю у прийнятті заяви

про прийняття спадщини, він неправильно застосовує матеріальну норму права та фактично обмежує осіб, які до дня смерті постійно проживали із спадкодавцем у здійсненні правомочностей, якими наділяється «формальний спадкоємець». Таким чином, надмірний формалізм у розумінні норм ЦК України призводить до ситуації, яка суперечить юридичній логіці: права особи можуть бути порушені, або навіть особа може зазнати збитків через встановлений порядок реалізації презумпції, яка покликана забезпечити охорону та ефективно здійснення її права на спадкування.

Скажімо, у випадку, якщо нотаріус відмовляє особам, які постійно до дня смерті проживали із спадкодавцем, у прийнятті заяви про прийняття спадщини, відсутній не лише документ – підстава для заведення спадкової справи та, відповідно, здійснення провадження по справі, а й документальне підтвердження факту правильного розуміння спадкоємцями вчинюваних ними дій та їх правових наслідків. Звертаючись до нотаріуса після закінчення строку для прийняття спадщини, такі особи перш за все постають перед фактом юридичних наслідків правонаступництва, яке вже відбулося і єдиний шлях відмовитись від нього – звернутися до суду. З іншого боку, лише в цей момент нотаріус заводить спадкову справу і розпочинає провадження по ній – встановлює юридичні факти, витребує необхідні документи, визначає коло спадкоємців та склад спадкового майна, формує запити тощо, що загалом необґрунтовано продовжує тривалість оформлення спадкових прав, оскільки ці всі дії могли бути вчинені протягом шестимісячного строку, встановленого для прийняття спадщини, що жодним чином не суперечить нормам цивільного законодавства та лише сприяло б здійсненню прав і законних інтересів зазначеної категорії осіб, а також стабільності цивільного обороту.

Таким чином, на нашу думку, фактичний спосіб прийняття спадщини особами, які постійно до дня смерті проживали з спадкодавцем за ЦК України, не є альтернативним способом прийняття спадщини, а засобом охорони прав та законних інтересів таких осіб. Отже, проблемні питання правозастосовчої практики виникають у зв'язку з тим, що норма ч. 3 ст. 1268 ЦК України, яка є за своєю правовою природою охоронною нормою, внаслідок неправильно трактування її у підзаконних нормативно-правових актах застосовується як регулятивна, тобто така, що передбачає порядок прийняття спадщини.

Узагальнюючи результати нашого дослідження, приходимо до таких **висновків**.

ЦК України встановлений єдиний спосіб прийняття спадщини – подання заяви про прийняття

спадщини.

Презумпції, встановлені ч.ч. 3, 4 ст. 1268 ЦК України, є охоронними нормами, метою яких є визнання права на спадщину конкретних категорій спадкоємців, якщо ними не заявлено інше. Охоронні норми у цьому випадку органічно поєднуються з нормами регулятивними, і тільки в такому розумінні цих норм відбувається ефективне забезпечення здійснення спадкоємцями їхніх прав та законних інтересів, оскільки визнання на законодавчому рівні за певними особами права на спадщину жодним чином не суперечить здійсненню такими особами інших правомочностей, які входять до права на спадкування. Визначаючи норму ч. 3 ст. 1268 ЦК України як охоронну, ми логічно обґрунтовуємо можливість особи, яка постійно до дня смерті проживала разом із спадкодавцем, подати заяву про прийняття спадщини, адже між регулятивними та охоронними нормами в межах тих самих правовідносин колізії неможливі.

Необхідність вирішення проблемних питань, які виникають власне на стадії практичного застосування норм права у зв'язку з поверховим розумінням та неправильним тлумаченням процедури реалізації норм ч. 3 ст.1268, ч. 1 ст. 1269 ЦК України та п.4.1. Глави 10 Порядку, зумовлює

доцільність внесення змін до ЦК України.

Пропонуємо викласти ч. 1 ст. 1269 ЦК України у такій редакції:

«1.Спадкоємець, який бажає прийняти спадщину, має подати нотаріусу заяву про прийняття спадщини.»

Пропонуємо також викласти положення п. 4.1 Глави 10 Порядку у такій редакції:

«4.1. Для спадкоємця, який постійно проживав разом зі спадкодавцем на момент відкриття спадщини, а також осіб, визначених ч. 4 ст. 1268 Цивільного кодексу України, які не подали заяву про прийняття спадщини або заяву про відмову від спадщини протягом встановленого законом строку, а також за відсутності інших заяв, які є підставою для заведення спадкової справи, відповідно по до 2.1. цієї глави Порядку, заява про видачу свідоцтва про право на спадщину є первинним документом, на підставі якого заводиться спадкова справа.»

Внесення зазначених змін, на нашу думку, допоможе забезпечити однакове розуміння та, відповідно, єдину практику застосування норм права, виключить можливість їх неоднозначного та поширювального тлумачення, що є недопустимим у правозастосовній практиці.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Спадкове право: Нотаріат. Адвокатура. Суд : наук. – практ. посібн. / за заг. ред. С. Я. Фурси. – К. : Видавець Фурса С. Я. ; КНТ, 2007. – 1216 с.
2. Лист № 31–32/238 Міністерства юстиції України від 11 жовтня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v_238323-10
3. Про судову практику у справах про спадкування : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. № 7 // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 6. – С. 17.
4. *Иоффе О. С.* Избранные труды по гражданскому праву: Из истории цивилистической мысли. Гражданское правоотношение. Критика теории «хозяйственного права». – 3-е изд., испр. / О. С. Иоффе. – М. : Статут, 2009. – 782 с.
5. *Лиманский Г. С.* Наследственное правоотношение: теоретико-методологические и практические проблемы : монография / Г. С. Лиманский. – М. : Юрист, 2006. – 96 с.
6. Гражданский кодекс Украинской ССР : науч.-практ. коммент. / И. Г. Агапов, М. И. Бару, И. А. Беленчук и др. ; пер. с укр. – К. : Политиздат Украины, 1981. – 639 с.
7. *Рябоконь Є. О.* Інститут прийняття спадщини в цивільному законодавстві України: проблеми і перспективи // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка : [юридичні науки]. – № № 67–69. – 2005. – С. 129-134.
8. *Покровский И. А.* Основные проблемы гражданского права / И. А. Покровский. – Петроград, 1917. – 359 с.
9. *Кархалев Д. Н.* Охранительное гражданское правоотношение / Д. Н. Кархалев. – М. : Статут, 2009. – 332 с.

Федорич И. Я. Способы принятия наследства: теоретически-правовой анализ наследственного правоотношения

Статья содержит комплексный научно-теоретический анализ проблем наследования в современных социально-экономических условиях, оценку действующих правовых конструкций законодательства о наследстве, выводы и практические рекомендации относительно последующего совершенствования института принятия наследства и осуществления наследственных прав.

Ключевые слова: наследование, наследник, наследодатель, наследственное правоотношение, принятие наследства

Fedorych Iryna. Ways of succession acceptance: theoretically-legal analysis of legal relationship of succession

The article presents comprehensive scientific theoretical analysis of succession problems in modern social-economic conditions, assessment of acting law constructions of succession legislation, conclusions and practical recommendations as to the further improvement of the institute of succession acceptance and realization of the right to inheritance.

Key words: succession, successor, testator, inherited legal relationship, succession acceptance